

ВИЗНАЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ІНВЕСТИЦІЙНОГО РОЗВИТКУ РЕГІОНІВ

МІРОШНИЧЕНКО П. І.

кандидат економічних наук

Антрацит

Інвестиційний процес є невід'ємною складовою процесу відтворення національного капіталу та відіграє вирішальну роль у забезпеченні стабільного економічного розвитку регіонів [1, с. 174]. Стабільність позитивних тенденцій в економіці залежить від того, наскільки гарантовано первинне накопичення інвестиційних ресурсів і наскільки ефективно їх використання в господарчому комплексі регіонів і країни загалом. Стан розвитку соціально-економічної системи регіонів у великому ступені залежить від інвестиційної політики, що визначає собою необхідність вкладення визначених інвестиційних ресурсів для досягнення поставлених цілей. Виходячи з цього, інвестиційна діяльність є об'єктивною необхідністю, що забезпечує розвиток і ефективне функціонування окремих галузей господарського комплексу та усієї соціально-економічної сфери регіонів.

Проблемам удосконалення інвестиційного розвитку регіонів в останній час присвячено багато наукових робіт і публікацій. Дослідженням проблем інвестиційного розвитку регіонів присвячені роботи вчених-економістів, таких як Долішній М. І., Жаліло Я. А., Беренс В., Гайдуцький А. П., Заблудська І. В., Шаповалова О. М. та інші [1 – 7]. Ученими розроблено суттєві теоретичні положення щодо сутності інвестиційного процесу, визначено основні тенденції розвитку використання інвестицій в Україні, здійснено класифікацію методичних підходів до оцінки інвестиційної привабливості регіонів. Дослідження процесу формування і функціонування інвестиційної бази регіонів показало, що головне джерело формування інвестицій – це виробництво, тобто реальний сектор економіки, що забезпечує зростання валового регіонального продукту, національного доходу і частки, яка направляється на нагромадження капіталу.

Водночас активізація інвестиційної діяльності за регіонами України не однакова, як неоднаковий резуль-

тат господарчої діяльності регіонів і валовий регіональний продукт. Тому визначення відмінностей у здійсненні інвестиційної політики регіонів та її ефективності за критерієм результату господарчої діяльності представляють науковий інтерес як для вчених-економістів, так і для органів влади та місцевого самоврядування з метою загальної оцінки діяльності підвідомчих територій.

Метою статті є визначення ефективності інвестиційного розвитку та здійснення рейтингової оцінки за критерієм результату господарчої діяльності регіонів України.

Якість життя населення та найважливіші характеристики соціально-економічного розвитку сучасного суспільства значною мірою залежать від темпів залучення інвестицій до господарського комплексу регіонів та їх ефективного використання. Тому активізація інвестиційної діяльності виступає обов'язковою умовою забезпечення сталого економічного зростання за умови мобілізації відповідного обсягу інвестицій та підвищення ефективності їх використання [2, с. 5].

Збільшення обсягу інвестицій в основні сфери економіки регіонів, які визначають стратегічні пріоритети їх розвитку, передбачає реструктуризацію економічної бази і створення нової технологічної основи. Аналіз динаміки показників інвестиційної діяльності надає змогу виявити основні тенденції регіонального інвестиційного процесу. За даними статистики [8, 9] визначено динамічні зміни показників інвестиційної діяльності у Луганській області, які наведено в *табл. 1*.

Аналіз динаміки статистичних показників стану та обсягів інвестицій у Луганській області дозволить зробити обґрунтовані висновки, які містяться у такому. Капітальні інвестиції – інвестиції у придбання або виготовлення власними силами для власного використання матеріальні і нематеріальні активів. До інвестицій у матеріальні активи належать інвестиції у основний капітал, землю, існуючі будівлі та споруди, нові будівлі, споруди, об'єкти незавершеного будівництва, довгострокові біологічні активи тваринництва, капітальний ремонт. До інвестицій у нематеріальні активи належать обсяги

Динаміка показників інвестиційної діяльності в Луганській області

Показник	Рік			
	2007	2008	2009	2010
Обсяг капітальних інвестицій, у фактичних цінах, млн грн	10894,7	10635,7	5646,3	6233,3
Індекси інвестицій в основний капітал, %	154,8	73	44,3	109,5
Обсяг інвестицій в основний капітал у розрахунку на одну особу, у фактичних цінах, грн	4126,1	3847,6	1889,2	2048,7
Обсяг прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності, тис. дол. США, усього	309196,7	336092,9	635840,2	630816,5
Обсяг прямих іноземних інвестицій у розрахунку на одну особу, дол. США	128,2	142	272	275,3
Витрати з державного бюджету на підтримку інвестиційних проектів, тис. грн	1141273	816072	479517	372431

інвестицій у придбання або створення власними силами програмного забезпечення, баз даних, прав користування природними ресурсами, майном, прав на комерційні позначення, на об'єкти промислової власності, авторських та суміжних прав.

Капітальні інвестиції у економіку Луганської області склали у 2007 р. у фактичних цінах 10894,7 млн грн, у т. ч. в матеріальні активи – 10838,6 млн грн (99,5%), у нематеріальні активи – 56,1 млн грн (0,5%). У 2010 р. капітальні інвестиції склали 6233,3 млн грн. у т. ч. у матеріальні активи – 6180,5 млн грн (99,2%), у нематеріальні активи – 52,7 млн грн (0,8%). Рівень витрат на капітальні інвестиції у 2010 р. складає 57,2% до 2007 р. та 110,4% до попереднього, 2009 р. [9, с. 141].

До інвестицій в основний капітал належать інвестиції в капітальне будівництво, машини, обладнання, інструмент, транспортні засоби та інші основні засоби. Інвестиції в основний капітал за період, що аналізується (2007 – 2010 рр.) зменшилися з 9754,1 млн грн у 2007 р. до 4705,4 млн грн у 2010 р., або на 51,8%. Аналіз структури фінансування інвестицій в основний капітал показав, що кошти державного бюджету у 2007 р. склали 10% від усіх джерел фінансування, у 2010 р. – 6,8%; кошти місцевих бюджетів у 2007 р. – 1%, у 2010 р. – 4,6%; власні кошти підприємств у 2007 р. – 74,1%, у 2010 р. – 69,5%; кошти іноземних інвесторів у 2007 р. – 1,8%, у 2010 р. – 0,8%; кошти населення у 2007 р. – 2,8%, у 2010 р. – 5,3%; кредити банків та інші позики у 2007 р. – 9,3%, у 2010 р. – 10,5% [9].

Наявна тенденція до зменшення фінансування інвестицій у основний капітал за рахунок коштів державного бюджету, коштів підприємств і коштів іноземних інвесторів і водночас зростання витрат за рахунок місцевих бюджетів, коштів населення та кредитів банків.

Аналіз інвестицій в основний капітал по містах та районах Луганської області дозволив визначити рейтинг міст області в залежності від обсягу інвестицій на одну особу. Так, протягом 2007 – 2009 рр. перше місце по обсягам інвестицій в основний капітал на одну особу посідає Алчевськ (2007 р. – 35833,3 грн, 2009 р. – 6470,5 грн), 2010 р. – Ровеньки (5486,4 грн); друге місце – 2007 р. Лисичанськ (4569,8 грн), 2008 р. – Рубіжне (7798,8 грн), 2009 р. – Свердловськ (4759,3 грн), 2010 р. – Краснодон

(3960,3 грн); третє місце – 2007 р. та 2009 р. – Краснодон (4307,9 грн і 3572,2 грн), 2008 р. – Ровеньки (3794,7 грн), 2010 р. – Алчевськ (3345,9 грн) [9, с. 143].

За видами економічної діяльності найбільший обсяг інвестицій в основний капітал припадає на промисловість – 3473,9 млн грн у 2010 р., у т. ч. інвестиції отримали добувна промисловість – 2147,5 млн грн і переробна – 1102,1 млн грн. Сфера діяльності транспорту та зв'язку отримала інвестицій у 2010 р. 440,6 млн грн, торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку – 305,5 млн грн, сільське господарство – 278,8 млн грн. У порівнянні з 2007 – 2008 рр. значне збільшення інвестицій відстежується в охорону здоров'я та надання соціальної допомоги – з 56,4 млн грн у 2007 р. до 206,4 млн грн у 2010 р. (на 265%).

Динаміка структури інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Луганській області (табл. 2) [8, 9].

Аналіз динаміки структури інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності свідчить про сформовану структуру інвестицій, де найбільшу вагу займає промисловість. Протягом періоду, що аналізується, основні зміни відбулися в добувній промисловості (зростання інвестицій в основний капітал з 16,8% у 2007 р. до 41,4% у 2010 р.) та переробній промисловості (зниження інвестицій у структурі з 52,9% у 2007 р. до 21,3% у 2010 р.). У 2010 р. спостерігається деяке підвищення інвестування у такі сфери, як сільське господарство, операції з нерухомим майном, охорона здоров'я [6, с. 11]. Залучення прямих іноземних інвестицій в економіку області характеризується такими даними (табл. 3) [6, с. 12].

Динаміка прямих іноземних інвестицій в економіку області свідчить про поступове збільшення інвестицій з 2009 р. у порівнянні з попередніми періодами. Аналіз структури прямих іноземних інвестицій виявляє основних інвесторів, серед яких перше місце займає Кіпр, друге – США та третє – Російська Федерація.

Найбільша питома вага прямих іноземних інвестицій у 2010 р. була спрямована у промисловість області (79,4%). Серед видів промислової діяльності особливо

Динаміка структури інвестицій в основний капітал за видами економічної діяльності в Луганській області (у відсотках)

Показник	Рік			
	2007	2008	2009	2010
Усього	100,0	100,0	100,0	100,0
Сільське господарство	4,1	8,6	4,9	5,4
Добувна промисловість	16,8	19,4	33,8	41,4
Переробна промисловість	52,9	46,2	30,9	21,3
Будівництво	1,6	1,7	1,9	2,1
Торгівля	7,4	4,8	5,2	5,9
Діяльність готелів та ресторанів	0,6	0,3	0,8	0,2
Діяльність транспорту та зв'язку	8,2	7,3	10,7	8,5
Фінансова діяльність	0,6	1,1	0,6	0,8
Операції з нерухомим майном	5,2	7,1	6,9	8,0
Державне управління	0,5	1,0	0,6	0,8
Освіта	0,4	0,3	0,6	0,7
Охорона здоров'я та соціальна допомога	0,6	0,7	1,8	4,0
Надання комунальних та індивідуальних послуг	1,0	1,4	1,3	1,0

Таблиця 3

Динаміка прямих іноземних інвестицій в Луганську область за країнами (на кінець року; тис. дол. США)

Показник	Рік				
	2007	2008	2009	2010	
					структура,%
Усього	309196,7	336092,9	635840,2	630816,5	100,0
Кіпр	76590,7	79599,6	332513,3	331183,2	52,5
США	129314,9	126144,8	126037,7	128105,8	20,3
Російська Федерація	2717,9	3993,4	63423,1	64086,0	10,1
Сполучене Королівство	9571,9	34031,8	32360,7	32438,2	5,2
Угорщина	36920,6	36520,2	22736,2	16450,5	2,6
Іспанія	...	...	...	9190,2	1,5
Німеччина	999,2	7661,8	8415,8	8355,6	1,3
Польща	3563,9	5478,0	5478,0	5493,3	0,9
Віргінські острови, Брит.	6197,4	5319,7	5267,0	5452,7	0,9
Швейцарія	4266,0	4779,6	4770,4	4732,2	0,7
Нідерланди	...	...	...	4113,6	0,6
Інші країни	25978,4	19488,2	21762,2	21215,2	3,4

привабливими для іноземних інвестицій виявилися хімічна та нафтохімічна промисловість та виробництво коксу, продуктів нафто перероблення.

Аналіз динаміки інвестиційної діяльності регіону дає можливість оцінити структурні зміни та зміни обсягів надходження інвестицій до регіону, але не відповідає на питання щодо якості використання інвестиційних ресурсів у відповідності до кінцевого результату всієї господарчої діяльності регіону. Тому, на наш погляд, доцільно здійснити рейтингову оцінку регіонів України за обсягом надходжень інвестицій та їх ефективного використання у відповідності до економічного розвитку регіонів.

Результативним показником господарчої діяльності на рівні регіону виступає валовий регіональний продукт. Тому активна інвестиційна діяльність у регіоні обумовлює зростання обсягу ВРП. На підставі наукового дослідження було здійснено оцінку структури інвестицій в основний капітал за регіонами України та надано їх рейтингову оцінку. Дані щодо стану інвестицій та рейтингу регіонів наведено в *табл. 4* [10, розрахунок авт.]

Перше місце у 2008 р. у структурі інвестицій в основний капітал посідав Київ (20,0%, 46574 млн грн); друге місце – Донецька область (9,5%, 22136 млн грн); третє місце – Дніпропетровська область (7,7%, 18063 млн грн).

Структура інвестицій в основний капітал за регіонами України

Регіон	Рік					
	2008			2009		
	Інвестиції в основний капітал, млн грн	Структура інвестицій, %	Рейтинг регіону	Інвестиції в основний капітал, млн грн	Структура інвестицій, %	Рейтинг регіону
Україна	233081	100		151777	100	
АР Крим	8655	3,7	10	5536	3,6	9
Вінницька	4752	2,0	15	2670	1,8	18
Волинська	3489	1,5	21	2415	1,6	20
Дніпропетровська	18063	7,7	3	13254	8,7	2
Донецька	22136	9,5	2	12985	8,6	3
Житомирська	3646	1,6	20	2299	1,5	21
Закарпатська	3303	1,4	22	1915	1,3	24
Запорізька	7459	3,2	11	4650	3,1	10
Івано-Франківська	5950	2,6	12	3447	2,3	14
Київська	16921	7,3	4	9955	6,6	5
Кіровоградська	3048	1,3	24	2766	1,8	16
Луганська	9000	3,9	8	4378	2,9	11
Львівська	10799	4,6	7	6708	4,4	8
Миколаївська	4333	1,9	16	4022	2,6	12
Одеська	12484	5,4	5	9959	6,6	4
Полтавська	8840	3,8	9	7691	5,1	7
Рівненська	3672	1,6	19	2696	1,8	17
Сумська	3015	1,3	25	2185	1,4	22
Тернопільська	2843	1,2	26	1428	0,9	27
Харківська	11819	5,1	6	8315	5,5	6
Херсонська	3929	1,7	17	2087	1,4	23
Хмельницька	4849	2,1	14	3471	2,3	13
Черкаська	5128	2,2	13	3040	2,0	15
Чернівецька	3733	1,6	18	2602	1,7	19
Чернігівська	3053	1,3	23	1588	1,0	25
м. Київ	46574	20,0	1	28228	18,6	1
м. Севастополь	1588	0,7	27	1487	1,0	26

Луганська область за цим показником займала 8 місце (3,9%, 9000,0 млн грн). У 2009 р. загальний обсяг інвестицій в основний капітал країни знизився з 233081 млн грн до 151777 млн грн, або на 34,9%. Рейтинг регіонів у структурі інвестицій у основний капітал у 2009 р. дещо змінився. Перше місце залишилося за м. Київ (18,6%, 28228 млн грн), на другому – Дніпропетровська область (8,7%, 13254 млн грн), на третьому – Донецька область (8,6%, 12985 млн грн); Луганська область – на 11 місці (2,9%, 4378 млн грн). Покращили свої рейтингові позиції такі області, як Полтавська, Одеська, Миколаївська, Запорізька та АР Крим. Але зміна рейтингу відбулася не за рахунок збільшення обсягів інвестицій, а за рахунок повільного їх зменшення в обсягах, менших, ніж загальноукраїнські.

Рейтингова оцінка регіонів України за критерієм результату господарської діяльності (табл. 5) [10, розрахунок авт.].

Коефіцієнт ефективності використання інвестицій в основний капітал за регіонами України розраховано як відношення обсягу інвестицій до виробленого валового регіонального продукту у фактичних цінах. Цей показник показує долю освоєних в регіоні інвестицій у створенні валового регіонального продукту, тобто результату господарчої діяльності території. На підставі проведених розрахунків та їх аналізу здійснено рейтингову оцінку регіонів за даним показником. Так, перше місце за ефективністю використання інвестицій у зв'язку з результатом господарчої діяльності у 2008 р. займала Київська область (коефіцієнт ефективності склав 0,47), друге місце – Чернівецька (0,42), третє – Івано-Франківська (0,33); Луганська область – на двадцять першому місці (0,21). У 2009 році при загальному зниженні ВВП України на 3,7% (з 948056 млн грн до 913345 млн грн), перше

Ефективність використання інвестицій за критерієм результату господарської діяльності регіонів України

Регіон	Рік					
	2008			2009		
	ВРП, млн грн	Коефіцієнт ефективності використання інвестицій	Рейтинг регіону	ВРП, млн грн	Коефіцієнт ефективності використання інвестицій	Рейтинг регіону
Україна	948056	0,25		913345	0,17	
АР Крим	27365	0,32	4	27396	0,2	7
Вінницька	20094	0,24	17	20104	0,13	22
Волинська	12784	0,27	8	12225	0,2	7
Дніпропетровська	104687	0,17	27	93331	0,14	19
Донецька	117646	0,19	24	103739	0,13	22
Житомирська	15008	0,24	17	14731	0,16	15
Закарпатська	13208	0,25	15	12542	0,15	18
Запорізька	42445	0,18	26	37446	0,12	25
Івано-Франківська	17883	0,33	3	17241	0,2	7
Київська	35687	0,47	1	37548	0,27	2
Кіровоградська	13961	0,22	19	13389	0,21	6
Луганська	42985	0,21	21	38451	0,11	26
Львівська	35534	0,30	5	35955	0,19	13
Миколаївська	19410	0,22	19	20336	0,2	7
Одеська	46994	0,27	8	48647	0,2	7
Полтавська	34118	0,26	13	33629	0,23	3
Рівненська	14074	0,26	13	13469	0,2	7
Сумська	16210	0,19	24	16060	0,14	19
Тернопільська	10618	0,27	8	11173	0,13	22
Харківська	59389	0,20	22	58923	0,14	19
Херсонська	13174	0,30	5	13436	0,16	15
Хмельницька	16061	0,30	5	15758	0,22	5
Черкаська	19101	0,27	8	18707	0,16	15
Чернівецька	8833	0,42	2	8484	0,31	1
Чернігівська	14918	0,20	22	14636	0,11	26
м. Київ	169564	0,27	8	169537	0,17	14
м. Севастополь	6305	0,25	15	6452	0,23	3

місце за ефективністю використання інвестицій займала Чернівецька область (0,31), друге – Київська (0,27), третє – Полтавська (0,23); Луганська область займала у 2009 році двадцять шосте місце (0,11).

Таким чином, можливо зробити висновки, що обсяги інвестицій в основний капітал за регіонами України використовуються не однаково. Майже там, де за удільною вагою інвестицій було завбільшки, використання їх у зв'язку з результатом господарчої діяльності регіону виявилось нижчим, чим у інших регіонах. Це свідчить про наявність негативних тенденцій у використанні інвестиційних коштів, таких як придбання обладнання, яке не використовується, зростання незавершеного будівництва, «заморожування» об'єктів капітального будівництва та інше.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження проведено аналіз динаміки та стану інвестиційної діяльності Луганської області. Визначено структурні зміни використання інвестицій за видами економічної діяльності. Обґрунтоване питання щодо якості використання інвестиційних ресурсів у відповідності до кінцевого результату господарчої діяльності регіону. Запропоновано використання коефіцієнту ефективності використання інвестицій. Здійснено рейтингову оцінку регіонів України за обсягом надходжень інвестицій та їх ефективного використання у відповідності до результату економічного розвитку регіонів. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Жаліло Я. А. Економічна стратегія держави: теорія, методологія, практика : монографія / Я. А. Жаліло. – К. : НІСД. 2003. – 368 с.

2. Заблодська І. В. Інвестиційна привабливість регіонів України за умов інтеграції до СOT : монографія / І. В. Заблодська, О. М. Шаповалова, О. С. Харитоновна, І. В. Ключ. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2010. – 181 с.

3. Долішній М. І. Регіональна політика на рубежі ХХ – ХХІ століть: нові пріоритети : монографія / М. І. Долішній. – К. : Наукова думка, 2006. – 511 с.

4. Беренс В. Руководство по оценке эффективности инвестиций / В. Беренс, П. М. Хавранек; пер. с англ., перераб. и доп. – М. : АОЗТ «Интерэксперт», ИНФРА-М, 1995. – 528 с.

5. Гайдуцький А. П. Методологічні аспекти інвестиційної привабливості економіки // Регіональна економіка. – 2004. – № 4. – С. 81 – 86.

6. Заблодська І. В. Моніторинг реалізації стратегії економічного та соціального розвитку регіону : монографія

/ І. В. Заблодська, С. П. Дроботенко та ін. – Луганськ : Вид-во «Ноулідж», 2012. – 157 с.

7. Шаповалова О. М. Методи та прийоми інвестиційного аналізу / О. М. Шаповалова // Вісник Східноукраїнського національного університету ім. Володимира Даля. – 2006. – № 11(105). – С. 230 – 234.

8. Статистичний щорічник Луганській області за 2009 р. / За ред. Пілієва С. Г. – Луганськ : Луганське обласне управління статистики, 2010. – 514 с.

9. Статистичний щорічник Луганській області за 2010 р. / За ред. Пілієва С. Г. – Луганськ : Луганське обласне управління статистики, 2011. – 490 с.

10. Статистичний щорічник України за 2009 рік / За ред. Осауленка О. Г. / Державний комітет статистики України. – Київ, 2010. – 567 с.